

Izhaja 10. in 25. dan
vsakega meseca ter
velja za celo leto
3 gid., za pol leta
1 gid. 60 kr.
Na anonimne do-
pise se ne ozira
Rokopisi in na oco-
no poslani knjige
se ne vračajo.

Popotnik.

Spisi in dopisi
naj se blagovljije
pošiljati (frankli-
rani) vredništvu
(Reiserstrasse 8),
naročilne,
oznanila in rekla-
macije pa založni-
štvu: tiskarju J.
Leonu v Mariboru.

List za šolo in dom.

Štev. 9.

V Mariboru, 10. maja 1883.

IV. tečaj.

Za koliko podpira šolska ustrahovalnost ali disciplina podučevanje neposredno.

(Spisal Fr. Jamšek.)

„Cela moč odgoje tiči v dobro
razumljenej disciplini.“
Plato.

Kmalu v §. 1. državne postave od 14. maja 1869 je jasno določena naloga národne (ljudske) šole. Le-ta je dvojna:

a). Nravno-religiozna odgoja.*)

b). Podelitev vednosti in ročnosti.

Oba namena sta enako važna in se ne dasta jeden od drugega ločiti. Narodni (ljudski) učitelji imajo tedaj dolžnost vzgojevaje podučevati in podučevaje vzgojevati, — kajti le človek z zdravim in urnim telesom, z mislečim duhom polnim vednosti, s trdno voljo nravno-čisto, z veselim sreem, ktero je vneto za vse dobro, in s pametno religioznostjo more biti resnično koristen član človeške družbe, zadovoljen sam seboj. —

Da disciplina podučevanje neposredno podpira, je že davno dognana stvar, — ono potrjuje tudi na čelu stoječe pozitivno vprašanje samo, — in 20. avg. 1870 razglašeni solski in učni red je le neizogibljiva posledica zgoraj navedene §. 1.

Kaj pa je šolska ustrahovalnost?

Šolska disciplina ni nič drugega, nego pomožna sredstva (postave, določbe, naredbe), ktera so potrebna v dosego šolske npravstvene ideje (red, točnost, snaga, vljudnost, pristojnost, hvaležnost, sramožljivost v vedenju, v besedah in v djanja, resničnost, stroga pokorščina, vstrajna pridnost, sploh vse dobro), in to vzajemno „roka v roko“ z hišo starišev. —

Ono vprašanje sega tedaj v okvir odgoje, za to zasluži vso pozornost od strani národnega učitelja — odgojitelja. Na vprašanje: „Za koliko podpira?“ — odgovorim na kratko, da podpira disciplina podučevanje za toliko, za kolikor podpira službeni reglement pri vojakih vojaški red, — ali pa državne postave občni red v državi. — Vojaki brez ukazov, država brez postav in pa pouk v šoli brez discipline, — podobni bibli mlinu na vodo brez vode. Dobra šola brez discipline se sploh misliti ne da, kajti „cela moč odgoje tiči v dobro razumljenej disciplini.“ Le-to hočem v naslednjem še bolj razjasniti: Zarad pomankanja izprašanih učiteljev dobila je neka šola dosluženega, priletnega „Oberfeuerwerker-ja“ za suplenta, kteri je bil v svojem času domačo ljudsko in poznejo vojaško šolo pridno obiskaval, da se je vspel do te vojaške stopnje. — Ker mu dela, še bolj pa denarjev primankuje, prosi za izpraznjeno službo učiteljsko, in jo dobi. — V tehničnih predmetih dobro izurjen, a drugače brez

*) Po ravnokar sankcionirani šolski noveli naj se ta točka bere: „Religiozno-npravna odgoja.“

vsake psihologične in pädagogične vednosti — prevzame strogi podčastnik enorazrednico s tolažbo: „Sem vojake v zadovoljnost viših podučeval, zakaj bi pa otrok ne!“ — hodi dan za dnevom nepripravljen med šolarje ter podučuje in obdeluje vse po enem kopitu prav osorno. Mirni biti in ravno sedeti „morajo“ vsi, drugače — —, le imenitnejše in darežljive — rad „skoz prste pregleduje“, zato pa siromaške bolj v kot postavlja. Slovenščino bolj lomi nego govori, pri najmanjši nevolji pa vsiplje na šolarje točo nemških psokv. — V praznem času — in takega mu ne manjka — mu je gostilnica prva, šola pa deveta briga, in za sosedne šole in učitelje se še ne zmeni. — Kaj misliš, dragi mi sotrudnik, draga mi sotrudnica, ali je ta enorazrednica v pravih rokah? — Ali bo imela občina, ali bo imela mladina zaželjeni dobiček od nje? — Gotovo mi bode vsak častiti čitatelj in čitateljica tega lista zadovoljno pritrtil, da ne! In zakaj — li ne? — Zato ne, ker nima „učitelj“ — suplent onih lastnosti, ktere mora imeti ljudski učitelj, ako hoče v smislu in duhu §. 1. drž. šol. postave podučevati.

Vsa šolska disciplina očitna je pred vsem od osebnosti učiteljeve. Umetnost cveti ali pa izpada po umetnikih in šola po učiteljih. Vsaka šola je — ako se nahaja v normalnih razmerah — vsikdar taka, kakoršen je učitelj šole; ona je njegova duševna fotografija.

Z ozirom na moje dosedanje opazke sem si izvolil za predmet mojega taljnega razpravljanja sledeče 4 točke:

I. Poglavitne lastnosti, brez katerih ne more biti učitelj, ako hoče dobro šolsko disciplino vzdrževati.

II. Šolsko poslopje in njega obližje naj bo vzvišenemu namenu primerno.

III. Red.

IV. Pazljivost šolarjev.

I.

Poglavitne lastnosti, brez katerih ne sme biti učitelj, ako hoče dobro šolsko disciplino vzdrževati, pa so sledeče:

1. Dovoljne psihologične vednosti, kajti le na podlagi teh je mogoče duševno življenje posameznega otroka opazovati in svoje ravnanje (odgojevanje) po tem uravnati. „Sem enkrat zrno človeka preiskal, potem vem tudi, kaj on hoče in dela.“ Schiller.

2. Učitelj naj bo svojim šolarjem v vsem uzorni izgled, kajti „besede mičejo, izgledi pa vlečejo.“ „Dolg je pot po zapovedih, a vspesen po izgledih.“ Seneca.

3. Pravičnost in nepristranost, tedaj enaka pravica za vse: za imovite in siromaške, za imenitne in priproste, za nadarjene in trdoglave, za slovenske in neslovenske, za katolske in drugovrske, za otroke prijatelja in sovražnika. K temu je treba bistrega opazovanja in natančnega razločevanja, tedaj precejšnje previdnosti.

4. Ljubezen do poklica, ljubezen do otrok, ljubezen do ljudstva. Učitelj in odgojitelj brez vnetja za šolo je podoben mramornatemu kipu.

5. Doslednost učitelja, kajti čednost se ne da priučiti, ampak otrok se je mora privaditi. Vsa odgoja je navada. „Mlada privada je stara podkev, ki je človek lahko ne zgubi.“ Slomšek.

Učitelja, z onimi-lastnostmi podkovanega bodo otroci kakor strogega, pa dobrega in pravičnega očeta ljubili in spoštovali in si tega nauke in opomine k srečjemali, kajti njegovej čudovitej moči se ne morejo ustavljati, in to je ono sredstvo, ktero zabranjuje nove prestopke šolarjev, stare pa opovira, čestokrat jih celo odpravi.

(Konec sledi.)

O veselosti mladine doma in v šoli.

(Spisal M. ha Kokót.)

Dalje.

Vsi vemo iz lastne skušnje, kakor smo se mi sami, kakor pa se tudi še danes otroci veselijo na tisti dan, kadar imajo iti prvič v šolo. Le neumna bedarija jih tu pa tam straši ter primerja šolo „rotovžu“, učitelja pa „policaju“, ki drugega ne dela, kakor z debelo gorjačo krog sebe bije! Vendar pa hvala bogu ta prikazen vedno redkejša postaja. Otrok že dolgo povprašuje „ate“, „mama“ „stric“ kedaj bom pa šel že v šolo? In če se mu odgovori: čez nekaj dni — o kako je tistih „nekaj dni“ dolgo, ja strašno dolgo za našega malega možičeljna. Predzadnje in zadnje noč že spati ne more. In s kako veselostjo priroma prvi dan. Da bi mu pač zmiraj nepotrta ostala ta veselost! Pa stopimo v duhu z njim v šolo, ter pogledjmo kakšna naj bo ta, da bode terjatvam zadostovala. Šola, v kateri se otroci zbirajo, naj bo že po zunajnosti prijazno vabljava, naj ima pripravno lepo lego, ter primerno okolišče. Tam, kjer eno stran mirodvora meji šolska stena, ali kjer se naravnost skozi okno vidi mesto, kamor se zemeljski potovalci polagajo k večnemu počitku, tam za šolo ni pripraven kraj. Greh pa je po mojem mnenju, če se zunaj krog šolskega poslopja turšičevina, koli za fižol ali drva razpostavljajo, ali po mostovžih mokro perilo razobeša. Za tisto ravnanje pa, po katerem še v šolsko sobo kure zapirajo ali se pospravlja kmetijsko orodje, mi primernegega izraza manjka. Pa tudi znotraj mora biti šolska soba lepo obeljena, vsa šolska pripravna snažna in po moči dobro obvarovana. Navada, vsled ktere se tablice za nazorni nauk po stenah razobešajo, zdi se mi jako napečna, in k večjemu za kako prodajalnice primerna. Za kinč po stenah zadostujejo razun božjega razpela, cesarski podobi, primerne po oknih pa so edino cvetlice. Zunaj in znotraj naj bo šola taka, da napravi vzvišen, prazničen vtis, taka, da bo vsakdo lahko spoznal da je tu res kraj, kjer sv. duh deli svoje darove. Cerkev in šola ste sveti kraj in ravno o šoli glasi se stari izrek: „tu ni drugega kakor veža božja? in tu so duri v nebesa.“ V takej šoli se bo potem mladina zbirala v prazničnem duhu, in v takej šoli bo potem primerni prostor za gojitev veselosti.

Glavna reč pri šoli pa je in vedno ostane učitelj sam. Že davno pred vstopom si ga mali učence predstavlja ter premišljuje, je li kaj očetu podoben ali ne, je tako dober ali boljši, je tako hudi ali hujši, kakor doma oče. Glej prijatelj, takih ali enakih misli pa ni sam eden izmed novih prišlecev, ampak celo društvo, katero se je zbralo prvi dan krog tebe. V tem društvu lahko čisto bivaš, kakor otrok, in med njim zori zastopnost in spoznavanje sveta. To društvo pa hoče biti veselo, toraj bodi sam naj bolj vesel. Slaba volja in žalost se primeta kakor kakšna kužna bolezen, otroci se vdajo vsakokrat okoličnemu vpljivu. Toraj skrbi, da ostaneš na duši in telesu zdrav in vesel. Razkačen ali bolan človek preveč vidi kontrast med svojo slabo voljo in veselostjo mladine, toraj ni zmožen je voditi. Žalostno, a le prerisnično je, da nas večina še živi v okolščinah, ktere tudi najbolj veselo srce vmorijo. Pa ker smo sledili načrtu, kterege je božja roka sama risala za nas, ter se že posvetili temu vzvišenemu stanu, pustimo vsaj par šolskih ur med podukom žalost in tugo pred durmi, saj imamo še potem za njo časa več ko zadosti. Kdor podučuje kot učitelj v pravem pomenu besede, premagal bo gotovo težave, ki ga tlačijo, vsaj za šolski čas. Veselost učitelja podobna je velikanskemu solncu, v katerem se mlade dušice radostno razcvetajo, ter v njegovih žarkih kreptajo. Koliko teh dušice reši učitelj pogube!

Zraven pa mora biti poduk vesel, živahen in zanimiv. Ko sem priromal jaz prvič v šolo, takrat se je že prvo uro tisti glavčasti „i“ z palico zabijal v glavo. Ni čuda, če so nas pozneje siloma v šolo gonili. Tega za mene strašnega in pa enega veselega dogodjaja iz prvih šolskih let, o katerem hočem nižje še poročati, nisem tudi nikdar pozabil.

Mnogo se sicer govori in pisari, da se med uk igra naj ne meša. Neyem sicer kaj učenjaki in neučenjaki, strokovnjaki v pozitivnem in negativnem smislu v tej igri vidijo, ter zakaj obleti jih vsikdar kurja koža, kedar o tej stvari kaj pisarijo ali

goyorijo. Jaz pa sem do trdega prepričan, da je v poduku le takrat vspah, kadar se kopa v veselosti in no, prosim da ne zamerite. — kadar se vmes tako malo poigra. Ne mislim nikakor na bodisi kake grozne igre; pa zakaj bi se ne smelo n. pr. med računanjem namalati na tablo kako drevesce, kakí deček se šibo ali kaka žival in zakaj bi ne smel marširati prek mize kak leseni vojak, če je treba predreti kako kitajsko obzidje, za ktero se pri načunanju večkrat posamezni pojmi skrivati skušajo. To v mojih očeh vendar ni nobeden greh, če bi pa vendar le biti moral, sem pa prepričan, da mi bode odpuščen, ker ga nisem zastoj storil. Pri vsakem predmetu je treba posameznih, če se d. aljivih pripomočkov, kadar pa hoče teh zmanjkati, potem pa le hitro kako basen, pripovedko, pravljico in kot venec kako veselo pesmico deklamovati, potem pa še zapeti. S kratka: veselo mora biti vse, kar je med ukom v šoli zbranega. Veselost mladih dni bode se čutila še v poznej starosti. Ne pa mi bo ravno tu dovoljeno omeniti, da se kreg in boj med učenci, kakor pravice, ktere včasih posamezni usurpirati hočejo, dovoljevati ne smesajo. Goste tožbe gojijo viraštvo. Le kder je mir in sporazumljenje tam je veselje, kder pa je veselje, taj ne zahajamo le sami radi, ampak vabimo tudi prijatelje seboj. Mi kraj in osebe, s kterimi se veselimo, radi vsikdar in povsod priporočamo. Iz tega pa očitvidno sledi, da bodo tudi otroci radi zahajali v vesele šole, ter zanesljivo še kot odrasli ljudje v svojem srcu ohranili učitelju hvaležen spomin, Mogoče, da so tu doživeli naj lepše dni svojega življenja!

Nastane pa vprašanje, kakšna sredstva še imamo v ta namen? Nekteri ljudje preoblagajo svoje otroke z različnimi igračkami, med tem ko zopet drugi od vsega tega nič vedeti nočejo. Ravno in čisto prav nobeden nima brez pa da bi se spuhal v daljšo razpravo, priporočal bi jaz v prvi vrsti telovadbo, in v tej zopet redovne vaje in telovadske igre. Temu sledijo basni, pripovedke in pravljice, podučljive resne in vesele prigodbice, bodi si da jih mladina sama čita, ali pa v šoli ali doma sliši. Prvo vrstvo med vsemi pa zasedajo šolske veselice. Iz mojih jako kalnih mladih let blišči se kot zvezdica na oblačnem nebu le ena taka veselica, in to moram, kakor sem zgoraj obljubil, malo obsirnejše popisati. Bilo je na sv. Alojzija dan. Poprejšno popoldne naročili so nam v šoli „jutri pa pridite zgodaj lepo ymiti in počesani, pa praznično občeñeni. Vsak fant mora seboj prinesiti „pušlec“ na palico natakñjen, deklič pa si spletite vence za na glavo.“ Res smo prisopihali drugo jutro že precej zgodaj vkup, vsaki napravljen tako, kakor se je glasilo povelje. Ko nas je bilo že zadosti vkup, — kdor ni imel „pušleca“ ni smel zraven — spravili so nas v dolgo vrsto, in tej čisto na prej velikega fanta, ki je pa tudi imel naj večji „pušlec“. Stopal je pred nami, kakor bi nosil v procesiji križ. Mi smo potem po vrsti držali „pušlece“ na levo, naši tovariši na desno stran, ter romali kakor z baklado v obljubljeni deželo — za nami ovenčana dekleta! Eden korenjak nam je zvižgal koračnico, in ako-ravno prav dobro uro hoda, prišli smo vendar jako hitro na zaželjeno mesto. Bil je krasen dan, kakor da bi ga bil stvarnik nalašč v naše veselje odločil. Ne vem sicer, kaj so si vse moji součenci zaslužili takrat, a jaz vem, da sem dobil suho, trdo zemljico pa eden majhen, okrogli sladkorček. Povem Ti pa, ljubi čitatelj, da celo bogati Krez in vsi bogati rimski zapravljevci niso nikdar tako imenitno obedovali, kakor takrat jaz. Že davno so se potopile tiste srečne ure v neizmerno brezno neprenehljive večnosti, vendar spomin na nje še živi zmiraj v mojem srcu, in bo še le z njegovim zadnim vdarcem za zmiraj nehal. Žal, da se dandanes te veselice le po imenu še nahajajo na svetu! — Kakega vpliva so krasni pomladanski dnevi za blaženje mladih src, posebno če skuša navdušeni opazovalec krasote božjega stvarjenja razkazovati, kako globoko seže vtis za krasnim razgledom po okolici, to se popisati ne da, ker to se samo le občuti. Vrh tega se pri takih priložnostih še kujejo med potom prijateljstva za celo poznejše življenje. Tudi učitelj in učenci se nekako bolj sprijaznijo, ter z dvojnato gorečnostjo oklenejo eden drugega. Varovati seveda se mora, da otroci ne nalezejo kakšne bolezni. Pri takih prilikah naj bi se nabirale rastline in živali. Otroci, ki navadno dremajo, bi se naj budili, nečimurneži razvedrili, vsi pa navduševali. Z zunajnimi čuti kipi srce, in oživlja se sočutje do vsega, kar živi in se giblje. Čute buditi tako, da postanejo občutljivi za prikazni v naravi,

to je glavna naloga odgoje, vrhovna dolžnost učitelja, ter neomahljiva podlaga veselosti. Navedel bi celo lahko še mnogo reči, pa bojim se, da bi mi Ti, dragi čitatelj, zameril. Povem samo naj še to, da tudi vbogati otroci morajo z veseljem. Če otrok odgojitelja ljubi in spoštuje, mu ostane vsikdar pokoren. Naj lepše se skuša takrat, kedar otroka v sredi igre pokličeš, ter ga tako rekoč vzdigneš iz srečnega kroga veselih njegovih tovarišev. „Nos pobešati“ nikdar nobeden otrok ne sme.

Kakor sem že omenjal, nahaja se več takih ljudi, katerim je vse velikanski greh, kar mlad otrok stori. Ne igrati doma, ne zunaj doma, ne občevanje z tovariši, vsega tega ne, ker to je črni greh. Za vsako še tako nedolžno stvar razleti se nad njegovo glavo ali občutljiva in krivična kazen, ali obširna, mastna pridiga. Po tej poti se gojijo potuhnjeni in hinavci, kajti pokora sledi le grehom, ti pa se morajo poprej še storiti. Le cepimo z mirno vestjo naši mladini v sree kali tiste nedolžne veselosti, ktera ljudi tudi nasproti posvetnostim krepeča. Kdor duši veselost jemlje, ta jo korakoma mori. Komur se je v mladosti veselost zgrenila in zatrla, ta ostal bo na duši kruljev žive dni. W. Harnisch pravi v svojem „Frisches u. Firmes“ III str. 21 — „brezsilno pridigovanje od pokore, premnogo govorjenje od grehov ljudi v obče, daje potuhnjeno zoperno resnost, ktera sicer greni, pa ne snaži. Naj ne poskušajo že otroci grevenge zaradi grehov, ktere še le bojo v bodočnosti izvrševali in štiriletne človeške mladike naj se ne seznanjajo že z jesenijo, ktera jih čaka potem, ko bodo že štirideset let v zakonu doživeli.“ —

Če si tedaj, dragi čitatelj, zapazil miglej, ktereга sem ti po teh vrsticah pokazati hotel, dosegel sem popolnoma svoj namen. Le skušajva po tej, morebiti pa še po kaki boljši poti gojiti veselost duše pri našej mladini, in če jo tudi kedaj na trnati poti vsakdajnega življenja sreča škrtat v kakoršni koli obleki, zvesta si bodiva, da ga bo „z kožo in dlako pohrustala“, potlej pa zopet vesela in zatoraj — srečna!

Čutila in kako naj se gojijo.

Spisal Ivan Koprivnik.

(Konec.)

V. Aparat za tip in občutovanje toplote.

„Stopi le sem, da te otipljem
ter se prepričam, ali si ti moj sin Ezav.“
sv. pismo.

I. Kako je vrejen.

Aparat, s katerim tipljemo in občutujemo „toploto“ in „mraz“ je unanja telesna koža, a ta ni samo čutilo za tip in toploto, ampak ima še več drugih nalog in opravil, recimo: Koža telo odeva in ga stori nazven lepo oblo; ona varuje nežne, pod njo ležeče organe; ona izvaja iz telesa neporabne škodljive tvarine; ona je ravnar temperature v telesu.*)

V telesni koži, kateri ni po vsem telesu enako debela, razločujemo 3 dele (plasti) in ti so od spodaj navzgor: tolstnica, usnjica, roženica.

Tolstnica (Unterhautgewebe) je spletena iz raztegljivih vlaken, med katerimi se nahaja več (pri debelih) ali manje (pri mršavih) tolščnih stanic.

Nad tolstnico je gosta in močna usnjica (Lederhaut). Sestavljena je iz vezivnih vlaken, med ktera so vpletene gladke (ne samohotne) mišične vlakni. Cela tkanina je podobna nekakovi klobučevini. Navzgor se končuje s premnogimi vzvišinami, kožnimi brbončicami (Hautpapillen).

Po usnjici se razgrinja roženica (Hornhaut) in sicer tako, da ne napolni samo globel med brbončicami, ampak še pokriva brbončice. V roženici ne najdeš

*) S tolščo napolnjena tolstnica in s kožnim lojem prešinjena roženica zabranite kot slabi prevodili toplote, da ne izstopi preveč toplote iz telesa. Ako se pa v telesu preveč toplote nabere, se potimo in z izpuhtajočo vodo jo toliko oddide, kolikor jo je bilo preveč, — včasih se ve da tudi več, in tedaj nas začne zebsti.

niti krvovodnih žilic, niti živcev. V roženici razločujemo 2 plasti: spodnjo sluznato (sluznico) in zgornjo suho (tančico). Stanice v sluznici so oblaste in hranijo v sebi ono barvilo, katero daje koži značilno barvo, kakor Kavkazcem bledorudečo, Zamorem črno, Mongolom rumenkasto itd. Zgornja plast roženice — tančica — obstoji iz voglatih ali ploščatih, suhih, toraj vsahtih stanic, ktere na površju kot „luske“ vedno odpadajo, kar posebno lahko opazujemo, kadar se češemo ali umivamo. Da se pa roženica s časom popolnoma ne zbrusi, jo preskrbuje od spodaj usnjico površje ne-prestano z novimi stanicami. —

Ako se opečemo, se loči roženica od usnjice ter se vzboči navzgor v mehur. Če odstranimo mehur takoj, lahko na usnjici z neoboroženim očesom zgoraj omenjene brbončice vidimo.

Žulji in takoimenovana kurja očesa niso drugega, nego na istem mestu zdebelena roženica in nastanejo tam, kjer se koža vstrajno pritiska, kakor na dlaneh in na prstih na nogi.

V koži tičijo lasje; razen teh pa je še vloženo vanjo dvoje žlez: lojnice in znojnice.

Lasje so nitkaste tvorijo brez žilic in živcev. V lasu je razločevati stržen, lub in tančica. Stanice v lubu hranijo ono barvilo, katero daje lasem značilno barvo. S časom izgine to barvilo iz las in lasje postanejo sivi. Sè svojim korenem, (iz kože štrleči del se imenuje betvica), kateri je na koncu lijasto napet, tičijo lasje v koži in sicer v globokih vdorih, lasnih mešičkih. Lijasti konec je tako rekoč povezen čez neko, iz dna mešička vzdigajočo se bradavico, — lasno buško (Haarpapille). Ta buška je vsa prepletana z žilicami, in te privajajo lasu pojrebno hranilo.

Lojnice (Talldrüsen), ktere so vložene v usnjici, so vrečaste ali grozdaste žlezice. One izločujejo kožni loj, s katerim se mažejo lasje in roženica, da ostanejo gibčni in voljni. Kožni loj tudi zabrani vstop vnanjih mokrin v kožo in stori, da ji znoj ne škoduje. Nekaj teh žlezic izliva svoje izcedke v lasne mešičke, nekaj pa se jih odpira na površju kože.

Znojnice (Schweissdrüsen) so dolgi mešički, kateri so spodaj poviti v rahel klopčič, navzgor se pa vijejo zavito kakor sveder, prederejo nad klopčičem nahajajoče se plasti usnjice in roženico ter se končujejo na površju kože z lijasto odprtino prebojo ali poro. Prof. Erjavec piše o znojnicah:*) „Znojnice so vložene v usnjico, nekoliko pa tudi v mezdro (tolstnico). Naj gosteje so posajene na dlani, na podplatu in pod pazduho, redkeje so na hrbtu in na vratu. Na vsem telesu jih je poltretji milijon. Opletene so z gosto mrežico najtanjših žilic, iz čegaver krvi izločajo znoj ali pôt. V znoju je 98 odstotkov vode, nekaj soli (klorovega natrija in fosforovokislega natrona), nekaj sečnine (Harnstoff), tolstnih in hlapnih kislin (maslene in očetne kisline), od katerih ima znoj osobiten zadah (dub).

Množina izpotenega znoja je znatna. Odrasel človek izpoti v navadnem stanju rekši, ako znoj ne probija v kapljah, blizu 880—900 gramov znoja v 24 urah. Ako se pa delajo znojne kaplje na koži, izcedi se v jedni uri do 230, da celo 460 gramov (0.35 litra) znoja. Izparivanje znoja skoz kožo prija zdravju in je potrebno. Živali, katerim so znojne preboje zamazali s kakim povlakom, poginole so za nekaj časa.“

Tako je tedaj sestavljen aparat za tip in občutovanje toplote

2. Kako tipljemo in občutujemo toploto.

Z roženico, ki je brez živcev, nismo v stanu niti tipati niti občutovati toplote. To zamoremo le z usnjico in sicer z njenimi brbončicami. Po brbončicah se razpletajo laskavice (Haargefässe). Razen teh se nahajajo v njih okrogla tipalna telesca (Tastkörperchen), v katerih se končujejo živi, odločeni tipu. Brbončice s

*) Glej njegovo samotologijo str. 72 in 73.

tipalnimi telesci na niso po vsem telesu enako goste. Naj gosteje so na koncu jezika, na koncu prstov, na dlani in podplatih; najbolj narazno pa na hrbtu. Vsled tega so tudi jezиков koncec, konci prstov, dlani in podplati za tip najbolj občutljivi, a koža po hrbtu najmanje.

Tipni občutki se storé, ako pritiskamo telesno kožo ob predmet, kterega hočemo otipati. S tem se razdražijo konci tipalnih živcev v tipalnih telescih in razjara se razprostre po živcih do možganov in stori tukaj tipni občutek.

Tip nas pouči o velikosti in obliki teles; nadalje, ali so telesa „težka“ ali lahka, gladka ali robata, kosmata, polzka, suha, mokra itd.

Tudi občutke bolečin dobivamo po tipnih živcih, kakor nam to britko toži sirota Jerica rekoč:

Mati, mati, mamica!
Pač imam hudo mačeho,
Kadar ona češe me,
Tak z grebeni strže me,
Da mi teče črna kri.
Ko ste vi česali me,
Gladko ste česali me,
Milo božali ste me.
Mati, mati, mamica!
Pač imam hudo mačeho.

Postelj imam tak trdo,
Nikdar ne postelje jo,
Nikdar ne zrahlja mi je,
Devlje v zglatve trnje mi,
Devlje v znojže pesek mi.
Vi ste mehko dali mi,
Vsak ste dan postlali mi,
Vsak ste dan zrahljali mi.
Mati, mati, mamica!
Biti mi ni yeč doma.

Občutki „toplega“, „mlačnega“, „hladnega“ in „mrzlega“ nam tudi dohajajo po živcih, končujočih se v telesni koži, a tipni živci niso ob enem živci za toploto, kar dokazuje prikazen, da zamoremo z deli kože, ki so za tip popolnoma neobčutljivi, redno občutovati toploto. Kje in kako se končujejo v koži toplotni živci, je še prikrito. V novejšem času se smatrajo živci toplote oni živci, kateri se končajo v spodnji plasti roženične sluznice z drobnimi vozli.

Človeškemu telesu je neka določena mera toplote najprimerniša (12—18°C). Ako je toplina viša, se želimo ohladiti; in zagreti, ako je nižja. Solčavčani stokajo rekoč:

Sneg se privali,
Zemlja pod njim spi.
V čas' tak' murzlo je,
Da se vse kadi.
Kak' bom jaz obstal,
Kje po zimi spal,
Tega sem se dolgo bal.

Kam se čem podat'?
V čas' tak' zebe me,
Da ves tresem se,
Vem še za 'no reč,
Pojdem gor' na peč,
In me ne bo zeblo več.

Kar se tiče goje kože, hočem samo to omeniti, da je pred vsem treba, jo snažno ohraniti. Tedaj glavno pravilo za negojevanje kože: Skoplji se večkrat.

Kopeli deloma nadomestuje snažno perilo. Kdor tedaj nima priložnosti, pogosto se kopati, naj se mesto tega bolj pogosto preobleče, če ne več, vsaj dvakrat na teden. Pettenkofer pravi: Mesto sebe pošiljamo svoje perilo v kopeli.

Razen tega pravila bi se še dalo o goji kože marsikaj spregovoriti, a pičlo odmerjen prostor tega ne pripušča.

Konečno še hočem omeniti splošnega ali vitalnega čuta. To je namreč tisti čut, kateri nam naznanja „kako se telesno počutimo.“

Znano je, da se živci po vseh organih celega života, izjemši roženica, lasje in nohti, razraščajo. Nekaj teh živcev ima nalogo, naznanjati nam, ali izvršujejo posamezni organi svoja opravila redno in pravilno ali ne. Redno delovanje vsega organizma naznanja se nam v telesnem blagočutju, a nerednosti v funkcijah kakega organa v bolēsti dotičnega životnega dela.

Konci živcev, ki služijo vitalnemu čutu še niso popolnoma znani, vsaj za vse živce ne. Nekteri se končujejo z bēti in vozli. Najbolj znani konci so takoimeno-

vana Pacini-jeva telesca, to so drobne, votle bunčice, v katerih se končujejo občutni živeci v vilicastimi vrhi.

Če se redno vrše funkcije v organizmu, je tudi duh, ki ga vživlja, zdrav in krepek. Saj še velja Locke-jeva zlata resnica: Le v zdravem telesu zamore bivati zdrav duh.

Prvi pouk.

(Po analitično-sintetični učbi. Spisujeta J. Kele in S. Šalamun.)

VII.

(Dalje.)

e) Pisanje besede „riba“.

Kako se glasi prvi glas v besedi riba? V kateri besedi smo že imeli črko r? Kdo mi ve črko r napisati? Kdo tiskano poiskati? Pišimo jo sedaj vsi skupaj! Kako se glasi drugi glas?

V katerih besedah smo že imeli črko i? Pisanje in čitanje teh dveh črk. Kako se glasi tretji glas? Hočem vam znamenje za ta glas pokazati! Nastavim pri spodnji črti, vlečem proti desni gor do zgornje, zakrivljeno proti levi dol do spodnje, zakrivljeno proti desni gor do srednje.

Kteri pozna to črko? Kako se glasi? V kateri besedi smo imeli črko l? Kdo bo vedel tiskano poiska i?

Pazite! vlečem malo po tisti črti dol, zakrivljeno proti desni gor do srednje. To je znamenje za tretji glas. Kako se glasi? Hočem Vam tiskano črko b pokazati. Pokažite z rokami v zraku, kako bote črko b pisali! Napišite jo sedaj na tablice! Čitanje dosedajšnih pisanih in tiskanih črk. Kterih živali je mnogo v vodi? Čitajte! Kako se glasi zadnji glas? V katerih besedah smo se ga učili? Napiši ga J! Poišči tiskano črko! Pišimo sedaj črko a vsi skupaj! Večkratno pisanje in čitanje besede „riba“. —

Sestava, pisava, čitanje in pomen sledečih besed: i, r, ri, a, b, ba, bi, bič, ri-bič, bo, bob, ne-bo, bu, bu-ča, be-rač, be-ra-či, v zi-mi ima-mo tir, šo-la mi-ne, on me va-bi na ve-se-li-co.

Čitanje iz Začetnice do črke p.

VIII.

Obravnava temeljne besede „peč“.

a) Nazorni nauk.

Kje stanujemo navadno? Kaj je hiša, ker v njej stanujemo? Ktere dele ima hiša? Imenuj mi zunanje, znotranje dele hiše? Iz česa so hiše? Kakšne hiše tedaj imamo? Kteri rokodelci delajo pri staybi hiš? Skozi kaj pridemo v hišo? Kam stopimo najpoprej? Kam pridemo iz veže? Kam še? Skozi kaj pridemo v izbo? Na čem se sučejo duri? S čim so tečaji in duri zvezani? (vezi). Kaj morajo duri imeti, da jih zamoremo zapirati in odpirati? Imenuj mi dele duri. (Uganka str. 55. Zač. 2)

Koliko sten ima navadno izba? Kakšne morajo stene vedno biti? S čim belimo stene? Kako se imenuje zgornja stran izbe? Kako spodnja? S čim so tla pokrita? Kakšna bi naj vedno bila? Kaj je v stenah napravljeno, da zamore svetloba v izbo? Bi zamogli po dne v izbi kaj videti brez luči, če ne bi bilo oken? Kaj nam pri grdem vremenu okna odvrčajo? So tedaj okna pri izbi potrebna? Ktere dele ima okno? Kdo dela posamezne dele?

Stene, strop, tla, okna in duri so deli izbe. Imenuj mi dele izbe!

Pri čem se po zimi radi grejemo? Kje imamo peč? Čemu imamo peč v izbi? Kaj je tedaj tudi peč?

Imenuj mi sedaj vse dele izbe! Kaj vidimo razun teh delov še v izbi? Čemu je stol, klop, omara, skrinja, postelja, polica? Kje je polica? itd. Kdo dela te reči? Čemu je ogledalo? Kje visi navadno ogledalo? Kaj še visi na steni? Kaj nam kaže ura? Ktere dele ima ura? Kdo dela ure?

Miza, stol, klop, omara, skrinja, postelja, polica, podobe, ogledalo in ura so hišna priprava ali pohištvo. Imenuj mi pohištvo! Kakšni bi morali vedno vsi izbini deli in vse pohištvo biti?

b) Pripoved iz Zač. str. 44. „Otrok in peč“. Izpraševanje. Nauk.

Kdo bi si naj bil lepša oblačila oblekel? Kaj je peč? Kje imamo navadno peč? Iz česa so peči? Imamo samo lončene peči? Kakšne še? Iz česa so lončene peči sestavljene? Ktere dele še ima? Kdo dela robe in pečnice? Iz česa? Kaj mora lončar ž njimi napraviti, ko jih je zdelal? Kje jih suši? V čem je ožiga? Kdo sestavlja peč? Čemu je peč? Kakšna je peč tistokrat, kdar izbo greje? Kaj moramo storiti, če hočemo, da bode peč topla ali vroča?

S čim pa kurimo v peči? Skozi kaj devljemo drva v peč? Na čem goriyo drva v peči? Imamo peč samo zato, da nam izbo greje? Čemu še? S čim pa zaveznemo ljuknjo, kdar v njej več ne gori? Kdo bo mi vedel sedaj vse dele peči imenovati?

c) Risanje peči po narekoyanju.

Kaj je to? Kaj ima peč tukaj zgorej? Kaj tukaj? tukaj? Imenuj in pokaži sedaj posamezne dele peči! Narišite sedaj peč!

d) Razkrojitey besede „peč“.

Kaj nam greje izbo? Recite še besedo peč in pazite, kaj bom na tabli naredil!

peč
~~~~~
p-e-č

Kaj ste izgovorili, ko sem naredil to zakrivljeno črto? Kaj pomeni tedaj ta črta? Kolikokrat ste prenehali? Koliko zlogov ima beseda peč? Kako se imenuje? Kdo mi ve kako drugo besedo imenovati, ki ima tudi samo eden zlog? Kdo takšno, ki ima dva zloga? Izgovorite še enkrat prav počasi besedo peč! Kaj ste najprej izgovorili? Izgovorite še enkrat in pazite, kaj bom na tabli napravil! Kaj ste izgovorili, ko sem to ležečo črto napravil? Kaj pomeni tedaj ta ležeča črta? Kako se glasi prvi glas besede „peč“? Kaj slišite za glasom p? Izgovorite še enkrat ta glas in pazite, kaj bom na tabli napravil? Kaj ste izgovorili, ko sem to črto napravil? Kaj pomeni tedaj ta črta? Kako se glasi zadnji glas? Izgovorite ga še enkrat in pazite, kaj bom na tabli napravil! Kaj pomeni ta črta? Koliko glasov ima beseda peč? Kako se glasi prvi, drugi, tretji glas? Izgovorite prvega in drugega skupaj! Izgovorite k prvima dvema še tretjega! Enako nazaj. Kje rabimo čep?

e) Pisanje besede „peč“.

Sedaj bomo pisali besedo peč. Napravite štiri ležeče črte! Kako se glasi prvi glas v besedi peč? Hočem vam znamenje za prvi glas pokazati! Nastavim pri tretji črti, vlečem proti desni gor do druge, po tisti malo dol, dalje do štrte, po tisti gori do druge, zakrivljeno proti desni dol do tretje, zakrivljeno proti desni gori do druge.

To je znamenje za prvi glas. Kako se glasi? Pokažite mi z rokami v zraku, kako sem pisal! Nastavite sedaj na tablicah s kamenčki pri tretji črti in vlecite proti desni gor do druge itd.!

Sedaj vam hočem tiskani p pokazati! Kako se glasi drugi glas? Napiši ga J! Poišči tiskano črko! Pišimo sedaj vsi skupaj črko e! Imenuj mi prvo, drugo črko! Čitaj obeh skupaj! Enako tretji glas. Vsestransko ponavljanje s pismenimi in tiskanimi črkami te besede.

Sestava, pisava, čitanje in pomen sledečih besed: peč, pe-ro, pe-rot, pe-telin, pi-šče, peč-i, pi-pa, pa-li-ca, pa-pir, z vo-zo-vi vo-zi-mo.

Razloček med **b** in **p**; berilo, perilo, berem, perem. Kako bomo pisali berilo? Kako perilo? itd.

Čitanje iz Zač. do črke j.

(Dalje sledi.)

Iz botanične pušice.

II.

Za mano ostani o mesto!
Z veselo te dušo pustim;
Čez travnik, čez polje in cesto
Od griča do griča hitim.

Tako sem si mislil na dan Gospodovega vnebohoda, vzal botanično pušico čez ramo ter pokazal mestnemu zidovju hrbet. Nekaj od tega, kar mi je ponudila razvijajoča se narava, hočem zopet tukaj navesti.

Vlačna pobrežja studencev in potokov kinčajo sè svojim rumenim cvetom kalužnica ali šent jurjevica (*Caltha palustris*, Sunpfdotterblume), figasta zlatica (*Ranunculus ficaria*, feigwurzelliger Hahnenfuss) in vrančnik ali slezenovo zelce (*Chrysosplenium*, Milzkraut).

Prva (zlatinčnica) se odlikuje z velikim cvetom, obstoječim samo iz venea (Blumenkrone)* in mesnatimi stebelci; druga (tudi zlatinčnica) s tem, da je po vsem manjša in šibkejša od prve ter ima čašico (3—5listno) in venee (8—9listni). Nadalje ima kalužnica lesnat korenin, a f. zlatica mesnate korenine z hruškam ali zrelim figam podobnimi gomolji (Knollen). Tretja (kamentrica, saxifraginea) je 5—15 cm. visoka, nežna rastlina in ima droben cvet s 4 čaščinimi listki (venea ni) in 8. prašniki. Spodnji stebelni listi so zeleni, a zgornji rumeni, kakor cvet.

Tam (v grmovju), kjer se nam je mesca marea in aprila nasproti smijala plučnica, cveti mesca maja urh ali kopitnik (*Asarum europaeum*, Haselwurz). Po obliki (zronec) in barvi (rujavoličasti) je podoben cvet velikonočnici, a rastlina je vsa pri tleh, ima srčaste, spodaj bliščeče se liste in diši vsa aromatično. — Blizu urha najdeš gomoljasti gabez (*Symphytum tuberosum* Beinwell), ki bledorumeni cveti, po obliki pa je podoben, kot srhkolistnica (*asperifolia*), plučnici.

Po vlažnih travnikih se razevita v začetku maja križnica (crucifera) travniška penušca (*Cardamine pratensis*, Wiesen-Schaumkraut). Rastlina je vitka, 20—40 cm. visoka in ima bel ali bledovijoličast cvet. Tej podobna je vodna kreša (*Nasturtium*, Brunnenkresse). Cvet je tudi bel, a steblo je bolj mesnato, isto tako tudi listi. Raste pa po travnikih okoli travniških vrelecev.

Iz rodu ustnatic (labijatih) hočem na te le opozoriti: Po mejah in ob ploteh najdeš pegasto mrtvo koprivo (*Lamium maculatum*, gefleckte Taubnessel) z bledorudečim, 1½—2½ cm. dolgim cvetom. Spodnja ustnica je škrlato pegasta. Tej ste podobni po velikosti in vnanjosti bela mrtva kopriva (*L. album*, weisse Taubnessel) ob potih in pogozdna (žolta) mrtva kopriva (*Galeobdolon*, gelbe Taubnessel) z žvepleno-rumenim cvetom, nahajajoča se po solčnih mejah, po grmovju in po gozdih.

Ob ploteh, po njivah in njivnih robih cveti po zemlji plezajoča in prijetno dišča ustnatica zlata verižica, grenkuljica (*Glechoma hederacea*, Gunderrebe), ki ima droben modrorudeč cvet.

Po travnikih se nahaja 1—1½ dm visoka ustnatica skrečnik ali bučnik (*Ajuga*, Ginsel). Cvet je moder, kakor jasno nebo; zgorne ustne ni. Ker ima rastlina samo eden vrh in ker so listi tim manjši, čim više stoji, je njena vnanjost nekako podobna smreki.

* Prav za prav za to čašču listi (Kelchblätter).

Vijolie cveti meseca maja več. Opozoriti pa le hočem na trojebarveno (njivsko) vijolico (*Viola tricolor*, dreifarbiges Veilchen), ki cvete navadno žvepleno rumeno in rase po njivah. Ta vijolica je mati onih, v raznih barvah po vrteh cvetočih vijolic, ki se navadno sirotice (*Stiefmütterchen*) zovejo.

Med žitom, zlasti ržijo najdeš poljsko tičje seme (*Lithospermum*, *Feldsteinsame*). Rastlina je 4—6 dm. visoka in raskava. Cvet (venec) je lijast, po barvi blede žolt.

Pozabiti ne smem tajno cvetke njivske preslice (*Equisetum arvense*, *Acker-schachtelhalm*), koje plodna steblica stoje ravna, kakor sveča po njivah z ilovo zemljo.

—pr.—

Zagovor „Praktične metodike“.

Ne bi se bil nadejal, da se bode tej mojej knjigi toliko pozornosti skazalo: omenjali so jo namreč skoro vsi slovenski listi, med temi trije („Popotnik“, „Lj. Zvon“ in „Kres“) precej obširno. Knjigo so tudi skoro vsi slovenski časopisi več ali manj toplo priporočili, za kar se jim tudi lepo zahvaljujem, enako pa tudi za dobre migljaje, ktere so mi tu pa tam dali.

Zdaj, ko so se že skoro vsi slovenski listi o tem mojem najnovejšem izdelku izjavili, dovolite mi, cenj. gospod vrednik, da še jaz zadnjo besedo spregovorim o „Praktičnej metodiki“ v Vašem c. listu, ki je bil prvi o njej prinesel obširnejšo kritiko. Povod k temu mi dajejo nekolika razmotravanja knjige v časopisih, nekoliko pa sledeče privatno pismo, ki mi je došlo od odličnega učitelja iz Šaleške doline na Stajerskem.

„Kakor Vse Vaše knjige — bodi si izvirna dela ali prevodi — tako se mi tudi „Praktična metodika“ dopada. Le škoda, da ta knjiga o ženskih ročnih delih, o hiševanju ali gospodinjstvu ter o nemščini ničesar ne pove in da se na sedmo in osmo šolsko leto ne ozira.

Da je poduk o ženskih ročnih delih in o hiševanju (gospodinjstvu) obligaten predmet naših ljudskih šol, tega mi še omeniti ni treba. Dotičnim učiteljicam bi — menim — praktičen navod v tej stroki dobro došel; še učiteljem bi ne škodoval.

Mislím da Vaša „Praktična metodika“ ni samo kranjskim učiteljem namenjena. — Pri nas na spodnjem Stajerskem je mnogo šol, v kojih se — vkljub Arnhartovemu predlogu — po sklepu dotičnih šolskih svetov „nemščina“ kot drugi deželni jezik učiti mora — in to ni ravno lahka reč: potreboval bi se tudi za ta predmet boljši navod, kakor ga v prvej, drugej, tretjej nemškej slovnici nahajamo. — Kako pa, da se v „Praktični metodiki“ na sedmo in osmo šolsko leto čisto nič nij oziralo — tega nikakor ne razumem. — Ali je v tem obziru že bodoča „šolska novela“ upljivala? — Znabiti mi bodete rekli: kritikovati je lahko; pa vi boljše delo objavite! — Moje opazke nikakor nimajo namen. Vas zbadati ali žaliti, kajti za Vaš blagi trud take nehvaležnosti ne zaslužite. — Jaz bi le rad vedel, bi li kazalo ali ne, „Praktično metodiko“ v drugem natisu*) — (znabiti jih bo še več) — v omenjenem smislu razširiti — V. g.! prav zelo bi še mi vstregli, ako bi mi več v omenjenih zadevah o priležnosti pismeno razjasnili. — Nisem si mogel kaj, da ne bi priobčil tega odkritosrčnega pisma, in to temveč, ker si mi dozdeva, da je še več učiteljev in naročnikov „Praktične metodike“, ki se z vprašanji tega tovariša strinjajo. Na vsa ta precej opravičena vprašanja moram odgovoriti na kratko sledeče: Knjiga s tem naslovom morala bi saj nekoliko večja in obširnejša biti in moralo bi v njej stati še marsikaj, česar zdaj čitatelji pogrešajo. Poleg tega, kar je tukaj kot manjkajoče navel ta g. tovariš, manjka še praktičnih poskusov za slovnico, pravopisje in spisje slovensko, manjka potrebnih poskusov za merstvo in petje, kakor so to po pravici opazili kritiki v „Kresu“ in „Zvonu.“ Rad bi bil o vsem tem pisali

*) Da bi le 1. natis spečati in v denar spraviti mogel — zadovoljen bi bil.

ali vsaj posnel od drugod, kjer se je o tem že kaj dobrega priobčilo, toda knjiga bi bila postala tako debela, da bi bila gotova izguba pri tem podjetju; kajti slovenskem knjigam se ne more nikoli visoka cena postaviti, sicer bi se založnik podal še v večjo nevarnost. Torej le denarno vprašanje je v prvej vrsti vzrok, da knjiga nima te obširnosti, kakor bi bilo želeli. Ker se je torej moralo nekaj opustiti, gledal sem na to, da se je manj važno opustilo, ali pa to, kar se je v drugih knjigah že dobro metodično obravnavalo „Nemščino“ sem opustil radi tega, ker je ne prištevam k važnim predmetom slovenskih šol, enako kakor tudi Nemci v nijednej svojih obilnih knjig te vrste ne obravnavajo slovenskih jezikov v nemških ljudskih šolah. — O „ročnih delih in o gospodinjstvu“ imamo da že dvoje knjig, namreč eno od učiteljice. Stumpf v Trstu, drugo sem pa jaz izdal.

Na sedmo in osmo šolsko leto se oziral nisem, ker velja za Kranjsko in Primorsko le šestletno šolsko obiskovanje, in ker se tudi na Štajerskem osemletno šolsko obiskovanje težko izpeljuje; po Slovenskem je pač po večem dejansko izvedena le šestletna šolska doba, na Kranjskem še ta ne povsodi — kar je seveda žalostno. Marsikdo utegne prašati, zakaj sem je držal le učnih načrtov za Primorje. Primerjal sem začetkoma Kranjske, Štajerske in Primorske učne načrte, hotel naj prvo tudi vsa priobčiti, ali to bi mi bilo vzelo ves prostor, ki sem ga bil knjigi namenil, in za učne poskuse in druge narode ne bi bilo nič prostora ostalo. To bi se bilo tudi skoro zgodilo, ako bi bil samo primerjal te učne načrte med seboj. Ker so si pa bistveno vsi ti načrti enaki, za to sem se držal le tistega, kateri je že v Slovenskem jeziku natisnen. — Zoper opazke, ki se nahajajo v „Popotniku“, „Zvonu“ in in „Kresu“ in ki so v obče stvarne, ne da se dosta vgovarjati; izražajo sicer kritiki druga mnenja nego jih imam jaz; ker pa vspesnemu poučevanju nikakor ne škoduje, ako se učitelj tudi po nazorih teh ravna, zato nočem dolge protikritike pisati; kajti težko je n. pr. stalno odločiti, s katerim šolskim letom naj se pri spisju začenja s kratkimi povestimi in „opisi“ in s katerim pa z „listi“ itd. Težko je to posebno nam slovenskim učiteljem, ko ninamo še čisto narodnih šol. Naposled moram še to omeniti, da se je tista preočitna napaka, katero je „Zvonov“ kritik našel, namreč izraz „berilni kos“ namesto „berilo“, na ta način vrinila „v Metod“, ker se je dotični stavek bil prezaupljivo ponatisnil iz „Učnih načrtov primorskih.“

Ivan Lapajne.

Narodno blago.

VII.

Pastrka

Pravljica iz ptujskega okraja. Zapisal J. St.

Neka mati je na smrtni postelji svojo edino hčerko izročila jokajočemu možu, ter mu djala, da naj pazi, ako se zopet oženi, da ne bo take žene vzela, ktera bi hčerko preganjala. Mož zagotovi, da se ne bo nikoli več ženil, ampak da hoče le za hčer živeti, ter jo dobro izrediti. Žena je na to z lehkim srcem umrla.

Kakor je že navada, si v prvej žalosti marsikaj mislimo, kar potem prekmalo pozabimo. Tako se je tudi tukaj zgodilo. Mož je svojo obljubo nekatere mesce držal, ter jo potem celó pozabil. Vzel je lepo, pa zelo prevzetno hčer svojega soseda za ženo, ktera mu je v kratkem dve hčeri povila.

Ko še mačeha ni imela otrok, se je deklici prešnje žene, katero so povsod pastrko imenovali, še precej dobro godilo; ko je pa svoje otroke dobila, je deklico kmalo začela pisano gledati. Morala je jesti, kar je njenim hčeram ostalo; te ste pa tudi, ker niso mogle pastrke videti, med jed nalašč marsiktero šaro namesale, ker te niste bile za las boljše od matere.

Spati je morala v kuhinji, ravno pod dimnikom, in ako je deževalo, je bila navadno do kože mokra. Postelje ni imela, ampak ležala je na kupu slame in na sta-

rih cunjah. Da bi je ne bilo strah, imela je pri sebi vedno domačo mačko, kterej je iz svoje skledе jesti dajala

Ko se je neko noč ravno jokala in z mačko uborno večerjo vživala, oglasi se hudič v zraku nad dimnikom, ter zagromi, da se jej je vsaka žila stresla:

„Kaj hočeš ali kaj potrebuješ, ker se vedno jočeš?“

Pastrka vsa prestrašena, jecla:

„Muc, muc! Kaj bi rekla?“

Mečka odgovori: „Reci, da nimava odeje!“

Komaj pastrka to izreče, prišomoče odeja skoz dimnik. Ona jo vzame se odene, ter na gorkem kmalo zaspi.

Drugo noč je hudič ravno tako prišel, ter prinesel posteljo; tretjo noč pa vrečo denarja.

Ko mačeha to izve, pozove svoji hčeri, ter jima ukaže iti na pastrkino posteljo spat, da bodete tudi denarjev dobili.

Prvo noč poskuša starejša hči. Ko večerja, pride lačna mucika, ter prijazno mi-javka, da bi tudi kaj dobila. Ali ta jo vdari, rekoč:

„Crkni, grda stvar! s svojo pastrko vred!“ Na to se vleže, a samih skrbi ne more zaspati.

Okoli polnoči pride hudič, ter se ravno tako nad njo zadere. Ali ona od sa-mega straha ne more govoriti, ampak jecla: „Muc, muc! Kaj bi rekla?“

Mačka pa ji odgovori: „Sama jedla, sama rekla.“ — Ko hudič ne dobi odgo-vora, vrže skoz dimnik vrečo pazderja, tako da bi se bila hči skoraj zadušila.

Drugo noč gre mlajša hči na pastrkino mesto. Ker pa tudi ona ni mački jesti dala, se jej je ravno tako zgodilo.

Zdaj je bila mačeha še bolj jezna ne pastrko; a ne dolgo potem se je neki grof za njo oglasil, ter jo za ženo vzel.

Mačeha ji tega ni privošila ter je bila jezna, da si ni grof ktere njenih hčerâ izbral, a vse jej ni nič pomagalo. Od jeze se ni hotela gostije vdeležiti, za kar se pa nihče ni jokal.

Pastrka je odslej veselo in srečno živela.

Dopisi.

Iz Konjic. Naše učiteljsko društvo zborovalo je drugokrat v letošnjem šol-skem letu dne 26. aprila t. l. v Konjicah. Izyanredno se je tega zborovanja vde-ležila tolika množica učiteljev, kakor malokdaj poprej. Izmed 26 v tukajšnjem okraju nameščenih učiteljev in učiteljic prišlo je 19 učiteljev. Ako še pristavim, da niso vsi učitelji in tudi ne vse učiteljice udje našega društva, kajti oni se ne morejo smatrati društveniki, ki so molčé javili izstop s tem, da že leto in dan ne prihajajo več k društvenim sejam, tako lahko trdim, da so društveniki prišli v pol-nem številu. Predsednik g. Miha Teran je bil zaradi boleznî odsoten, toraj otvori podpredsednik g. Pavel Leitgeb sejo. Prebravši došla pisma, opozoril je posebno na dopis okrajnega glavarstva, kojega pa nečem objaviti. Ravnateljstvo staj. učit. zaveze naznanja, da se bode zborovanje vršilo mesca septembra v Mariboru; dalje tirja tudi letni donesek od udov imenovane zaveze. Potem je bila volitev novega odbora. Predsednikom je bil izvoljen S. Cvahte; ker je pa on to častno mesto odložil, izvolil se je g. Ludovik Tribnik. Odborniki so bili izveljeni gospodje: Domicijan Serajnik, Lovro Serajnik in Ivan Klemenčič. G. Cvahte je prostovoljno pre-vzel tajništvo. Po končani volitvi govoril je Cvahte o obraynavi narodnih predgovorov v ljudski šoli ter je to tudi pokazal na učnem poskusu. G. Žolnir stavil je predlog, da bi učitelji prav v obilnem številu pristopili sadjerejskemu društvu v Šent-Jurju ter tako z združenimi močmi delali za blagor našega ljudstva. Vsi navzoči so ob-ljubili pristopiti. Cvahte prosi zbrane učitelje naj podpirajo „Popotnika“ ter opo-zoruje one društvenike, kteri še nanj niso naročeni na podučljive spise, koje nosi

v torbici*. Dalje prigovarja kolegom položiti mrvico k nagradi, katero je razpisalo ptujsko učiteljsko društvo, za oceno Slomška kot pedagoga. Slednjič se sklene poslati adressa presvitlemu cesarju o priliki šeststoletnice združenja naše domovine z Habsburško dinastijo. Zahvalivši se prejšnjemu odboru za trud, sklene predsednik zborovanje.

Iz Vojujka. Dne 5. aprila t. l. je imelo Celjsko učit. društvo svoje četrto letošnje zborovanje, kterega se je udeležilo 23 udov ter g. Fr. Šorn, nadučitelj in g. J. Pavlič, podučitelj v Št. Jurju pod Tabrom kot gosta. Ko so umolknil glasovi pesni „Domovina“, prečital in odobril se je zapisnik zadnjega zborovanja. Na to nam ozvani g. predsednik došla dopisa od g. And. Praprotnika in od direktorija Staj. učit. zveze. Prvi se v lepih besedah zahvaljuje za odlikovanje ter obljubi tudi v bodoče vse svoje sile v korist slovenske šole vporabiti; drugi pa naznanja, da se bo letošnje zborovanje učit. zveze višilo dne 19. in 20. septembra v Mariboru ter vabi naše društvo, da bi svoje želje direktoriju naznanilo. Po končanih teh drušvenih poslih, nastopi podpisani ter govori v obče o telovadbi kot uvod k praktičnima govoroma gg. Petrička in Gabrška. V svojem govoru omenja zgodovino telovadbe v starem, srednjem in novem veku. Omenja, kako slabo se je telovadbi tu in tam godilo, kako so se njeni ljubitelji kot „staasgefährlich“ preganjali. Vkljub temu se je njena važnost tudi pri prostem ljudstvu spoznala, kar nam spričujejo obilni „Sokolci“, „Turnvereini“ itd. Za to pa tudi naše moderno postavodajstvo ni moglo zaostati, nego je telovadbo vpeljalo v vse šole. Ko je še razvil, kak upljiv ima telovadba na razvitek telesa, duha in discipline, podal je na koncu še nekaj važnejših metodičnih opazk in opomb. Temu teoretičnemu govoru sledil je praktičen g. A. Petrička o prostih vajah. Dalo si je namreč naše društvo to važno nalogo, določiti kaj naj se pri nas v raznih kategorijah šol iz telovadbe poučuje in kaki naj bodo tehnični (slovenski) izrazi za povelja. Vsak si lahko misli, da izbudita taki eminentno važni in praktični vprašanji prav mnogo osebnih misli — kolikor glav, toliko misli — ter da je potem debata jako živahna. Tako je tudi bilo. Vsled prav obširne debate, ktere so se sosebno udeleževali gg. Gabršek, Jarc, Klopčič, Kokot, Lopan, Pečovnik, Repič, Vrečer in Zupan določili smo komaj vaje in izraze za vaje z nogama in rokama. Vse drugo prepustiti se je moralo za prihodnje. V imenu književnega odseka poročal je na to g. Lopan o g. Lapajnovih zvezkih za pisanje, risanje in računanje. Sklenilo se je, da, ko bi ti zvezki bili še tako izvrstni, bi jih mi vsled sklepa lanske uradne učit. konference, po katerem se smejo pri nas le Musilovi ali Prettenhoferjevi rabiti, v naše šole vpeljati ne smeli. K temu opomni še podpisani, da bo pač najboljše, ako ostanemo zvesti Musilu, kajti njegovi zvezki imajo pri isti ceni vsaj za 20% boljši papir kot Prettenhoferjevi.** Vrh tega pa imajo Prettenhoferjeve risanke (n. pr. št. 2.) eno vrsto pik manj kot Musilove, tako da se Eichlerjevi uzorei za risanje, kteri so skoro povsod vpeljani, za nje ne dajo porabiti. Ko se je še vprašanje g. Gabrška, kako naj naše društvo praznuje letošnje šeststoletnico, izročilo odboru v poročevanje, sklene se zborovanje ob 1. uri popoldne.

Tone Brezovnik.

Iz Ljubljane. K slednjim sposobnostnim preizkušnjam m. meseca v Ljubljani oglasilo se je za obče ljudske šole 14 kandidatov in 6 kandidatinj. Trije izmej prijavljenih učiteljev niso k izpitu prišli mej 11. pa. ki so ga delali, vzprijelo je pet spos, spričevalo št. II. 4 spričevalo št. III, a jeden sp. št. IV. Izmej kandidatinj prejele so 3 spričevalo št. II., a 4 tako III. št. — Za meščanske šole odlasilo, se je jeden učitelj z Dunaja, ki pa je užej mej pismenim izpitom odstopil, ter jedna učiteljica iz Stajerskega, ki je skušnjo sicer delala, a propala. — Iz slovenščine ste se pisali dve nalogi: 1. Misel, da sem učitelj, stori naj me ponosnega. (Prosta razprava) — 2. O slovenski dramatici! —

*) Srčna hvala.

Vredn.

***) Za toliko menda ne. Nam se nasproti v interesu naših ubogih učencev vredno zdi, domačo podjetje Prettenhoferja podpirati tembolj, ker on vsako leto veliko število zvezkov za uboge učence podari, kar Musil v tej meri nikakor ne stori.

Iz Pilštanja. Naše okrajno učiteljsko društvo je imelo dne 5. aprila t. l. svoj prvi glavni letni zbor, kterega se je 11 udov udeležilo. Po srčnem pozdravu od strani g. predsednika in po pozdravljenju novega društvenega uda. gđene. Amalije Donati podučiteljce v Podčetertku, se je prebral in odobril zapisnik zadnje seje in se naznanili društvnemu vodstvu došli dopisi. Med drugimi dopis uredništva „Popotnika“ v Mariboru, ktere vabi gg. društvenike k obilnej gmotnej in duševnej podpori, (G. predsednik omeni, da nam je treba tako zanezljivega voditelja na polju slovenskega šolstva kot je „Popotnik“ in naša častna dolžnost je, da ga po vsej moči podpiramo, ter prigovarja društvnikom, naj pridno „Popotnika“ naročujejo.*) — Iz poročila predsednikovega o glavnem poročilu društvenega delovanja v preteklem letu je omeniti, da je društvo trikrat zborovalo (k četrtemu zboru je vsled zelo neugodnega vremena premalo udov prišlo) in se razun nekterih nasvetov in vprašanj razpravljalo o sledečih predmetih: a) Vrt za zelenjavo (g. Schulmann), b) Sadjereja (g. Böheim) in c) Temeljita razprava predmetov za okrajno učiteljsko konferenco (gg. Böheim, Voglar, Ulčar, Zaplata in Šket). O 3. točki vzporeda o praktični obravnavi 172. berila „Apnenec“ v III. ber. govoril je g. Bračič; o 4. točki „o sadjereji s posebnim ozirrom na iste vrste plemenitih sadnih dreves, ki se v našem okraju dobro obnesejo“ pa g. Böheim. Obema gg. poročevalcema, ki sta v občo zadovoljnost navzočih svoji nalogi rešila, se g. predsednik za njuna temeljita in podučljiva govora v imenu društva zahvali. Na to se preide k 5. točki vzporeda „Volitev novega odbora.“ G. Bračič predlaga, naj se dosedanji udje društvenega odbora zopet enoglasno izvolé in g. Voglar kot drugi odbornik, ker do sedaj je bil samo eden. Ta predlog se sprejme, izvoljeni so tedaj gg. Josip Schulmann, predsednik; Franjo Böheim, podpredsednik; A. Šket, zapisnikar; J. Čížek in J. Voglar, odbornika. Izmed stavljenih predlogov je omeniti predlog g. Schulmanna učiteljsko društvo za okraj Kozje naj bi odposlalo prošnjo zoper šolsko novelo državnemu zboru. Društvo se sicer zoper šolsko novelo izreče, ob onem pa tudi, da je pri sedanjih razmerah prepozno, take prošnje kovati. Konečno se sklene, da bode prihodnja seja prvi četrtek junnja v šolskem poslopju v Kozjem. Želeti je, da bi se je tudi oni gg. udje udeležili, kateri so postali zadnji čas nekoliko mlačnejši pri obiskovanju našega društva. Š . . .

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] daroval je občini Javorje na Kranjskem 200 gld. za zgradbo šolskega poslopja, šolskim setram v Mariboru pa 1500 gld. za stavljenje nove cerkvice.

[Novela k šolski postavi], ktera se je 28. m. m. po burnem debatovanju v državnem zboru sé 170. proti 167. glasovi sprejela, je dne 2. maja zadobila sankcijo presvitlega cesarja. Mi učitelji se nad tem nimamo vzroka veseliti, bodemo pa kot lojalni državljani tudi to naj novejšo postavo spoštovali! Želimo le, da bode vbojemu kmetu res tako dobro služila, ko se mu je to o njej vedno obetalo.

[Iz lastne moči.] V Karlovskih toplicah na Češkem se snuje med učitelji društvo, ki bi se imelo po celi Avstriji razširiti in zasledovati lepi smoter, z nabranim društvnim premoženjem kupiti hišo, v ktero bi se sprejemali zanaprej v toplinah zdravilno moč iskajoči kolegi na stanovanje in hrano. Ako se društvu, kterega pravila so se že vladi v potrdilo predložila, posreči, si pridobiti 7—8000 členov, tako je upati, da bode že leta 1884 v stanu deloma svoj smoter doseči in v 1 letu najmanj 200—250 bolnih sodrugov sprejeti. Mi želimo vrlim našim sodrugom naj boljši vspah pri njihovem trudu. Naj se delo posreči — iz lastne moči!

(Imenovanje.) Presvitli cesar je imenoval gosp. dr. G. Lindner-ja, profesorja na Praškem vseučilišču, kateri stoji pri štajarskih učiteljih v dobrem spominu, udom dež. šolskega sovéta za Česko za ostalo službeno dobo.

[Ljudsko šolstvo na Stajarskem] koncem šolskega leta 1882. Za vsem je bilo 755 javnih šol, 20 podružnic, 6 šol za silo 39 privatnih in 7 šol v tovarnah.

*) Srčna hvala Vredu.

Med javnimi šolami je bilo 348 eno- 186 dvo- 107 tri- 72 četiri- 33 pet- 2 šest- in 1 sedemrazrednih, 2 trirazredni meščanski in 2 osemrazredni ljudski in meščanski šoli; 701 jih je bilo za dečke in deklice, 31 za dečke in 23 za deklice. Razredov je bilo 1561 s 44 paralelkami. Na vseh šolah se je podučevalo celo leto; na 638 šolah je bil celo- in na 116 pa poldnevni poduk, le na eni šoli ni bilo nobenega poduka. Podučevalo se je na 525 šolah nemški, na 155 slovenski in na 76 slovenski in nemški. Otrok šolske starosti je bilo 167751, izmed katerih vsled duševnih ali telesnih slabosti 4385 ni moglo v šolo hoditi; tedaj je imelo le 156356 otrok dolžnost šolo obiskovati, od katerih jo je obiskovalo 147756, 8600 pa ne. Po takem je bilo 5.6% otrok brez poduka; leta 1881 jih je bilo 6.4%, tedaj se je v tem obziru za nekaj zboljšalo. 9052 otrokom se je vsled prošnje dolžnost šolskega obiskovanja v zadnjem pol letu odpustila. Kazni vsled nerednega šolskega obiskovanja je bilo 7060 in sicer v denarjih za vsem 8498 gold. 95 kr. v zaporu pa 1033 dni in 1653 ur. Podučevalo je na 752 javnih šolah izjemoma državnih vadnic v 1552 razredih s 44 paralelkami 1591 osob in sicer: 2 ravnatelja meščanskih šol, 377 nadučiteljev, 536 učiteljev, 296 podučiteljev, 85 začasnih podučiteljev, 5 nadučiteljic, 46 učiteljic, 228 podučiteljic in 15 začasnih podučiteljic. Verozakon je podučevalo 852 veroučiteljev, ktere so cerkvene oblasti za to določile.

Poprava.

V muzikalični prilogi k naši 8. številki se nahaja nekaj pogreškov, kateri naj se blagovoljno popravijo tako le:

1. V 17. meri naj se nadpiše: Živo;
2. v 26. meri v basu cis namesto d;
3. v 28. meri " " a " cis;
4. v 30. meri v primu e " fis;
5. V. S. se ima zbrisati;
6. v. 46. meri v basu d—a namesto cis—a.

Spremembe pri učiteljstvu.

Gosp. Karol Sket, podučitelj na mariborski deški 5 razrednici postal je stalni podučitelj; gosp. Karol Pestevšek, ki je pred 2 l. radi bolehnosti v Žavcu iz službe izstopil moral, dobil je zopet stalno službo učitelja v Slivnici pri Mariboru; podučitelj v Šmarju, gosp. Franjo Šetinec pride za učitelja na Ponkev ob j. ž. gosp. J. Iglar pa gre za supl. v Ruše.

Listnica.

Gosp. dr. Ahasverus. Na Vaš prihod se zelo veselimo! — G. T. G. v Št. J. Prijeli in nam tudi ugaja. Priobčiti pa prej ne moremo ničesar, dokler se nam ne imenujete. — G. J. K. v Lj. Hvala za poslano. Trebalo pa bode prepiliti. — G. A. G. v S. Vaša ponudba nas je zelo razveselila. Ko bi bili le kar poslali. K dobro iziškemu izpitu Vam čestitamo! — Gg. T. B. v V. in J. L. v Čr. Vam ustrezemo, ko hitro moremo.